

v tistem času živeče osebe. Kmalu je prišlo do spora s Tipografskim literarno-artističnim zavodom, ki je bil pravni naslednik založbe Zamarski. Zatem si je priskrbel finančno podporo od Akademije znanosti (19. oktobra 1857), kasneje pa presedlal k Dvorni in državni tiskarni, kjer so izšli vsi naslednji zvezki leksikona. Na razstavi je bil prikazan tudi vpogled v eno izmed tehnik, ki jih je Wurzbach uporabljal pri svojem delu za izdelavo leksikona. Že njegovi sodobniki so se namreč pritoževali nad vsebino in zanesljivostjo leksikona. Tudi Avstrijska akademija znanosti in umetnosti, ki je od tretjega do šestega zvezka delo subvencionirala, je za Wurzbacha uporabljala označbo kompilator. Tako se mora vsak Wurzbachov biograf na novo soočiti z vprašanjem o njegovi tehniki dela, o vrsti in obsegu kritičnosti do virov. Toda kljub temu za leksikon velja, da je sad velikega znanja, orjaške delavnosti in discipline.

Na koncu dokumenti izpričujejo tudi občutje zagrenjenosti, ki je pri Wurzbachu postalo skoraj vsakdanje v njegovih starejših letih, in sicer zaradi domnevnega nepriznavanja njegovih zaslug. Umrli je 19. avgusta 1893 v Berchtesgadnu.

Razstava je potrdila ugotovitev, ki jo je zapisala Nada Gspan-Prašelj, da je bil Konstantin Wurzbach pesnik, pisatelj, ljubitelj umetnosti, bibliograf, poznavalec jezikov, skratka mnogostranska osebnost, ki je tudi nam Slovencem prinesla prvo večjo dokaj popolno in objektivno enciklopedično predstavitev, ne samo literarnih ustvarjalcev, marveč vseh poklicev od sredine 18. do sredine 19. stoletja, seveda v duhu avstrijskega patriotizma in privrženosti nemštvu. Z gostovanjem razstave v Ljubljani pa je bil dosežen njen namen: opozoriti na osebo, ki izhaja iz Ljubljane in je prispevala pomemben delež v avstrijsko kulturno zakladnico.

Sonja Anžič

Šola za sestre: zdravstveno šolstvo na Slovenskem, ob razstavi Slovenskega šolskega muzeja

V prostorih Slovenskega šolskega muzeja smo si v mesecih od aprila do novembra 1992 lahko ogledali razstavo Šola za sestre - zdravstveno šolstvo na Slovenskem, s katero nam je njen avtor, kustos Branko Šuštar prikazal razvoj sestrskih šol od leta 1753 do 1992.

Razstava je bila razdeljena na več vsebinskih sklopov. Pričela se je s kratkim uvodnim prikazom razvoja zdravstvene nege in skrbi za bolne

in onemogle skozi zgodovino evropske civilizacije. Nadaljevala se je z babiškimi šolami, nato nas je poučila o negi bolnikov in karitativnih redovih, spoznali smo strežniške in bolničarske šole v Ljubljani in Mariboru, prikazala je strežniške tečaje v organizaciji Rdečega križa, predstavila je šolo za zaščitne sestre in v zvezi z njenim delovanjem tudi življenje naše prve medicinske sestre Angele Boškin. Kot posebni sklop je bilo prikazano partizansko zdravstveno šolstvo in na koncu nas je popeljala skozi obstoječe srednje šole in višjo šolo za zdravstvene delavce.

Posameznih vsebinskih sklopov ne želim razlagati, ker bi s tem pričujoči zapis dohil nepotreben obseg, omenil pa hi, da smo lahko po avtorjevi zaslugi spoznali, da razvoj zdravstvenega šolstva pri nas ni mnogo zaostajal za njegovim razvojem v Evropi, oziroma ga je v primeru babiške šole dohitel. Posebej sem vesel, da nas je opozoril na veliko vlogo karitativnih redov pri razvoju sestrskih šol ter pri negi bolnikov (tu je morda del razstave, ki je govoril izključno o negi bolnikov in karitativnih redovih nekoliko izpadal iz koncepta teme, ker nega bolnika ni nujno povezana s šolanim negovalcem), saj ne smemo pozabiti, da so bile tudi pri nas sestre in strežnice v bolnišnicah vsaj tja do konca druge svetovne vojne v veliki meri nune, ki so se šolale in skrbele za bolnike skupaj s svojimi laičnimi kolegicami.

Ob sprehodu skozi razstavo, ki je s pisano besedo v ohliki tako fotokopij arhivskih dokumentov kot tudi z fotografijami, muzealijami in dokumentarnimi filmi ter diapozitivi dobro in pregledno predstavila razvoj zdravstvenega šolstva (z izjemo visokošolskega študija, ki ni bil tema predstavitve) na Slovenskem kot tudi na našem širšem etničnem ozemlju, pa nam je koristen in predvsem zelo uporaben vodnik služil lepo oblikovan in vsebinsko popoln razstavni katalog za katerega je avtorju razstave uspelo pridobiti veliko število zunanjih sodelavcev in ga priporočam vsem ki jih zanima zgodovina zdravstvenega šolstva. Ob tem moram poudariti, da katalog po svoji vsebini in tudi po obsegu nastopa kot popolnoma samostojna publikacija - tu mislim, da si za razumevanje njegove vsebine ni potrebno ogledati razstave, obratno, razumeti razstavo brez njegove uporabe, je bilo nekoliko težje. Kot obiskovalca razstave me je namreč nekoliko motilo, da ob razstavljenih arhivarijab in muzealijah, ki so sicer imele označeno vsebino in izvor, ni bilo nekkih zgoščenih veznih tekstov, ki bi obiskovalca tudi brez uporabe kataloga vodili skozi prikaz razvoja zdravstvenega šolstva pri nas.

Vsekakor pa je razstava Slovenskega šolskega muzeja uspela plastično in vsebinsko bogato razširiti naše poznavanje zdravstvenega šolstva in žal

mi je, da sem moral pisati o razstavi v preteklem času in si je bralci ne morejo več ogledati, vendar pa Arhivi izhajajo le enkrat na leto.

Žiga Železnik

Ludvik Zorzut, 1892-1977, Razstava ob stoletnici rojstva, Nova Gorica, september 1992, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, katalog, 21 str.

Septembra 1992 so v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici odprli priložnostno razstavo ob 100 - letnici rojstva Ludvika Zorzuta, slovenskega pesnika, pisatelja, narodopisca, muzejskega in arhivskega delavca; moža, ki ga je šele današnji čas »izbrskal« iz pozabe in mu začel dajati tisto mesto v slovenski družbi, ki mu pripada. Končno pa, veliko slovenskih mož smo začeli ceniti šele takrat, ko jih že zdavnaj ni bilo več med nami (Ludvik Zorzut je umrl leta 1977).

Arhivski dokumenti, ki prikazujejo življenje in delo tega pomembnega moža so razstavljeni na devetih panojih in v štirih vitrinah. Med 61 dokumenti, ki so jih razen v Pokrajinskem arhivu Nova Gorica (tu v glavnem hranijo gradivo, ki se nanaša na Zorzutovo službeno obdobje od leta 1944 do upokojitve leta 1953) poiskali tudi v Goriški knjižnici, Goriškem muzeju, Inštitutu za novejšo zgodovino v Ljubljani, pri sorodnikih, prijateljih in sodelavcih, je veliko zanimivih fotografij, dokumentov, ki obravnavajo njegovo delo, različnih objav v časopisih, revijah, koledarjih in samostojnih publikacijah.

Ob tej priložnosti so izdali tudi katalog, ki ga je ravno tako kot razstavo pripravila in uredila Ivanka Uršič, profesorica zgodovine in arhivistka Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici. Gre za nekakšen skromen (po obsegu samo 22 strani) vodič po razstavi in življenju Ludvika Zorzuta, ki nam hkrati pokaže pot, po kateri bo moral iti raziskovalec, ki se bo lotil preučevanja njegovega življenja in dela.

Katalog se začne s pesmijo Ludvika Zorzuta Mladih let glasnica. Pesem je izbrana iz njegove pesniške zbirke Ptička bregarca, ki jo je v počastitev pesnikove 80 - letnice izdala Mohorjeva družba v Celju. Sledi kratek uvod, v

katerem nam Ivanka Uršič prikaže probleme v zvezi z gradivom, ki so nastajali ob postavljanju razstave in nam da hkrati že vedeti, kakšen človek je Zorzut bil. Škoda, da nam ni ponudila malo več podatkov o gradivu, ki ga hrani Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, ostale inštitucije in razni privatniki. Zanimivo bi bilo namreč vedeti, koliko in kakšno gradivo je zapustil za seboj Ludvik Zorzut.

Osrednja tema kataloga je predstavitev življenja in dela Ludvika Zorzuta. Na osmih straneh nam ga predstavi v celotni podobi od njegovega rojstva 24. avgusta 1892 do smrti leta 1977. Zorzuta spoznamo kot vsestranskega človeka, mimo katerega ne smemo iti. S svojim delom se je globoko vkopal v zgodovino Primorske. Ko boste prebrali tekst, boste to sami spoznali. Edina stvar, ki me moti pri tekstu, je ta, da avtorica ni bila dosledna pri navajanju opomb. Medtem, ko pri nekaterih delih teksta točno navaja vire in literaturo, ki jih je uporabljala, pri drugih to spregleda. Prave doslednosti ni tudi pri seznamu razstavljenega gradiva, ki sledi. Avtorica razstave je namreč obdržala označbe, kakršne imajo v posameznih inštitucijah. Ni jih poenotila. Na ta način bi bil narejen nekakšen red. Tako pa točno vidimo, na kakšen način »citirajo« gradivo v arhivu Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani, arhivu Goriškega muzeja in Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici. In medtem ko za nekatere razstavljenе dokumente takoj vidimo, kje se nahajajo, za druge lahko samo ugibamo (npr. zapuščina Ludvika Zorzuta). Bistveni namen avtorice razstave in kataloga je bil seveda predstaviti vsebino razstavljenih dokumentov, kar ji je vsekakor uspelo. Vseh 74 dokumentov je predstavila res zelo temeljito. Na koncu kataloga so navedeni še viri in literatura, ki jih je uporabila pri svojem delu, sledi jim še razlaga kratic, uporabljenih pri razstavi in katalogu.

Katalog je svoje poslanstvo dobro opravil. Prikazal nam je življenje in delo Ludvika Zorzuta, del njegove zapuščine in nam dal vedeti, da si v bližnji prihodnosti ta človek za svoje delo zasluži še kaj več kot samo priložnostno razstavo in katalog, pri katerem je treba paziti na finance veliko bolj kot na njegovo vsebino in kvaliteto.

Boris Rozman